

# NOVUM

Muzeum Jindřichohradecka

červen 2017

## NÁMĚSTÍ V PROMĚNÁCH ČASU

Výstava s názvem Náměstí v proměnách času na Staré radnici v Jindřichově Hradci mapuje na fotografiích a pohlednicích proměny náměstí od dob habsburské monarchie přes zajímavé přestavby z počátku 20. století, podobu náměstí za první republiky, Protektorátu Böhmen und Mähren, socialistického Československa až po období těsně po sametové revoluci, kdy se začalo opravovat ve velkém víceméně do dnešního stavu. Na výstavě, která je k vidění do konce letošní sezony, spolupracuje Výstavní dům Stará radnice s Muzeem Jindřichohradecka, přičemž historické snímky, pohlednice a předměty pocházejí kompletně z několika muzejních fondů.

Starým náměstím, které je zároveň nejčastěji přejmenovávaným místem v Jindřichově Hradci, doslova procházela historie. Celé generace fotografů zachycovaly nesčetnou řadu významných událostí, které se na náměstí uskutečnily – ať se jednalo o církevní slavnosti, přehlídky vojáků 75. pěšího pluku, jindřichohradeckých ostrostřelců, místních Sokolů, odhalování pamětních desek či o návštěvy různých významných osobností, mimo jiné také druhého československého prezidenta Edvarda Beneše. Taktéž jsou zachyceny smutné události z naší historie, například vypuknutí První světové války nebo okupace nacistickým Německem.

Architektonické členění domů na náměstí se dodnes v základech nezměnilo, i když nejzávažnější a zároveň nejtragičtější událost, která postihla Jindřichův Hradec, navždy změnila jeho vzhled. Jednalo se o velký požár, který propukl roku 1801 na náměstí v domě č. p. 159. Po této tragické události došlo ke klasicistní přestavbě tehdejších renesančních a barokních průčelí domů a náměstí získalo na více než jedno století neměnnou podobu. Bohužel z počátku 19. století jsou obrazové prameny velice kusé a první z nich můžeme datovat až do poloviny 20. let téhož století, kdy bylo náměstí zobrazeno na několika kusech ostrostřeleckých terčů. S technologickým vývojem a rozšířením fotografie jako dokumentačního média máme k dispozici nejstarší prezentovanou fotografii z roku 1862, jenž zachytila celou západní stranu náměstí při slavnostním svěcení prvního praporu 75. pěšího pluku. Roku 1887 na něm bylo vztyčeno jako v jednom z prvních měst v monarchii veřejně



*Nejstarší dochovaná fotografie náměstí ve sbírce Muzea Jindřichohradecka z roku 1862*

elektrické osvětlení s Křížkovou obloukovou lampou. Na nejstarších snímčích bylo náměstí z důvodů svého využití zcela holé a čisté. Koncem 19. století došlo k první viditelné přestavbě, k přestavbě hotelu Friedl, umístěného v rohu naproti masným krámům, budově, v níž sídlilo ve stejné době také Městské muzeum. Kromě různých obměn výkladů jednotlivých obchodů se dalším zásahem do podoby náměstí stala úprava pozdně barokního sloupu se sousoším Nanebevzetí Panny Marie. Během této přeměny byly roku 1905 podle návrhu významného architekta Jana Kotěry, který v té době pracoval na reprezentativní síni městského zastupitelstva v prostorách radnice, odstraněny kašny a nahrazeny schody a sloupky s řetězy. Tento architekt se navíc podílel o dva roky později na secesních úpravách průčelí domu vedle radnice. Další rozeznatelnou změnou, která se dala zachytit na fotografiích, byla úprava tzv. Langrova domu, na jehož rohu nechal majitel v roce 1909 postavit věžičku. Do konce monarchie se již náměstí příliš nezměnilo. V meziválečném Československu, s rozvojem motorismu se začalo postupně plnit vozy. Tehdy ale Panskou ulicí, přes náměstí a Rybníční ulicí vedla hlavní trasa městem ve směru na Novou Bystřici, případně na Vídeň. Už od 30. let 20. století zde parkovaly vozy, na náměstí byly dvě benzínové pumpy a dokonce i autoškola. A od počátku 60. let již náměstí sloužilo plošně jako parkoviště. Přesto se historické jádro Jindřichova Hradce stalo na přelomu 50. a 60. let jako jedno z prvních městskou památkovou rezervací, došlo k znovuobnovení podloubí na východní straně u Panské ulice a byl opraven i sgrafitový Langrův dům. Bohužel během normalizace začalo náměstí chátrat a k jeho celkovému zkrášlení došlo až na počátku 90. let 20. století, již v období novodobého demokratického Československa.

Navíc příhodná poloha galerie s okny umístěnými do náměstí dodává výstavě další rozměr, návštěvník okamžitě získává možnost konfrontace mezi prezentovanými fotografiemi a současnou podobou historického jindřichohradeckého "rynku".

## PRVNÍ SEZÓNA STROMU ŽIVOTA



Během hlavní sezóny letošního roku bude k vidění v sakristii barokní kaple Nanebevzetí Panny Marie v areálu bývalého minoritského kláštera mimořádný umělecký předmět. Jedná se o Strom života, dílo vysoké umělecké kvality, které bylo vyřezáno v polovině 17. století v okolí jihoněmeckého Augšperku na objednávku Paulánů pro znovu obnovený řádový klášter nedaleko Nové Bystřice.

Dřevořezbu tvoří složité vystavěná kompozice naplněná církevní symbolikou a výjevy z posledních okamžiků z pozemského života Ježíše Krista v ikonografickém typu Kalvárie s asistenčními postavami. V několika vzájemně propojených scénách se zde prolíná výjev Ecce homo, Ukřižování a reliéf Ukládání do hrobu, jenž je umístěn ve středu architektonicky členěného podstavce. Na vrcholu celé kompozice je vyřezána Nejsvětější Trojice v podobě Otce, Ducha svatého a ukřižovaného Syna.

Zapůjčený Strom života bude nejméně pět let součástí stálé expozice věnované pozdně renesančnímu a baroknímu církevnímu umění - souboru oltářů, epitařů a soch pocházejících z Jindřichova Hradce a jeho okolí.

*Strom života  
v sakristii barokní kaple*

**Jakub Valášek**

## ČEPICOVÝ ODZNAK 75. PĚŠÍHO PLUKU

S vypuknutím I. světové války se objevil v rakousko-uherské armádě fenomén, který zřejmě nemá v jiných armádách obdobu a který trochu narušuje stereotypní představy o Rakousko-Uhersku a jeho armádě. Tímto fenoménem jsou tzv. čepicové odznaky. Jednalo se o projev živelného vlastenectví, kdy si vojáci kupovali a nosili na svých uniformách odznaky zpočátku především s členy panovnické rodiny. Postupně si velká část vojenských útvarů ze všech druhů vojska nechala vyrobit podle svých představ vlastní odznaky. Obliba těchto odznaků vydržela až do konce války. Armádní velení je bylo nuceno tolerovat a ministerstvo války je nakonec zvláštním výnosem dodatečně povolilo. Odznaky jsou různého provedení, materiálu a s různými náměty, zpravidla dobrého výtvarného řešení.



Těž jindřichohradecký pěší pluk č. 75 měl svůj odznak. V souboru zhruba tří set kusů čepicových odznaků ve sbírce, které se nacházejí v muzeu již asi 90 let, je rovněž odznak hradeckého pluku, a to z mosazného plechu. Na začátku roku 2017 se muzeu podařilo koupit tento odznak ve variantě z tzv. válečného kovu, což je šedá kovová slitina na bázi zinku.

Odznak 75. pěšího pluku byl navržen a vyroben v ateliéru Gustava Gurschnera ve Vídni. Vzhledem k osobě autora je odznak umělecky velmi kvalitní drobnou plastikou.

Odznak 75. pěšího pluku je ovšem zajímavý i z hlediska svého námětu. Na jeho aversu je znázorněna válečná scéna, na níž dva vojáci – jeden s dalekohledem a druhý s puškou v rukách – stojí v zákopu pod křížem s Kristem. Pod scénou je nápis KOTE 363. RAWA RUSKA . AM SAN AN DER SZRENIAWA KARPATHEN MARTYNÓW STARY HODÓW, což jsou místa bojů hradeckého pluku na ruské frontě v letech 1914 až 1917. Scéna na odznaku znázorňuje kótu 363, což byla výrazná terénní vyvýšenina u vesnice Cebrov, nedaleko všem Čechům známého Zborova. Protože se z kóty dala sledovat významná část fronty, byly o ni svedeny úporné boje. Rakousko-uherská armáda nakonec v květnu 1916 kótu opustila, ovšem hned po odchodu vojáků byla kóta vyhozena náloží do vzduchu, takže z výrazného kopce v rovinaté krajině je ještě dnes pozorovatelná neobdělávaná prohlubeň mezi poli.

Kótu neopustili pouze rakouští vojáci. Na rozkaz velitele pluku plukovníka Otto Husserla byl z kopce snesen barokní kříž, který je právě znázorněn na odznaku 75. pěšího pluku. Přes údajnou snahu některých tábořských příslušníků pluku, aby kříž byl dopraven do Tábora, byl kříž nakonec převezen do místa doplňovacího obvodu pluku, a to do garnizónního kostela. Tímto kostelem byl kostel sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci.

Důvodem zvláštního zájmu o kříž byla víra vojáků v jeho ochranné účinky před nepřátelskými střelami, jež byla vyvolána skutečností, že během jedné ze šarvátek úkryt pod křížem opravdu zachránil skupině pětasedmdesátníků život.

V Jindřichově Hradci byl kříž opatřen podstavcem zhotoveným akademickým sochařem Rudolfem Kabešem a umístěn ve východním závěru boční lodi kostela. V roce 1971 byl kostel sv. Jana Křtitele darován římskokatolickou církví státu a ten obratem kostel převedl na tehdejší Okresní muzeum v Jindřichově Hradci, jehož nástupcem je dnešní Muzeum Jindřichohradecka. Samotný kříž byl v souvislosti s celkovou rekonstrukcí z kostela vymísťen. Nicméně ve vlastnictví muzea zůstal a nachází se dnes na městském hřbitově.

Zajímavou shodou okolností tak má muzeum ve své sbírce odznak i předmět, jenž je na odznaku znázorněn.

**Jaroslav Pikal**

## Z p r á v y

**Expozice v jezuitském semináři** - otevřeno denně od 8.30 do 12.00 a od 13.00 do 17.00 hodin. **Městská vyhlídková věž** je otevřena denně od 10.00 do 12.30 a od 13.30 do 18.00 hodin. **Výstavní prostory v minoritském klášteře** jsou otevřeny denně mimo pondělí od 9.00 do 12.00 a od 13.00 do 16.00 hodin. **Kostel sv. Jana Křtitele** je pro veřejnost uzavřen.

**Knihovna Muzea Jindřichohradecka s badatelnou** ve Štítného ulici poskytuje služby pro veřejnost po celý rok v pondělí a ve středu od 12.30 do 15.30 hodin.

\* \* \*

Jindřichohradecké muzeum Vás srdečně zve **DO KOSTELA SV. JANA KŘTITELE** k tichému rozjímání při **NOCI KOSTELŮ** v **pátek 9. června od 18.00 do 21.00 hodin**.

**V pondělí 12. června od 19.00 hodin** se koná setkání Spolku přátel starého Jindřichova Hradce s přednáškou a promítáním Mgr. Karla Slámy a Františka Beneše na téma **JINDŘICHŮV HRADEC V AMATÉRSKÉM FILMU**. Konferenční sál muzea ve Štítného ulici. Vstup volný.

**KONCERT** dětských pěveckých sborů **CHVÁLA ZPĚVU** k Evropskému dni hudby se koná v kostele sv. Jana Křtitele **v úterý 13. června od 17.00 hodin**. (Vystoupí PS Nova domus a Novadomáček ze ZŠ Štítného a Lyra ze ZŠ Hvězdárna.) Na programu: písničky o zvířátkách a písně z filmů a muzikálů. Vstupné dobrovolné.

**Do** výstavní síně "V jezuitském semináři" zveme na výstavu **INTER ARMA SILENT MUSAE?** Díla umělců 75. pěšího pluku na italské frontě 1917-18 budou prezentována do 23. července 2017.

**Interaktivní výstava ORBIS PICTUS: EUROPA** je umístěna v křížové chodbě minoritského klášteře. Výstava nekonečného obrazu potrvá do 9. července 2017.

**Ve** výstavním sále "Ve Svatojánské" je umístěna výstava **AFRIKA HRAVÁ**. Výstava je vhodná pro rodiny s dětmi. V konferenčním sále je umístěna výstava fotografií ze sbírek muzea z 1. světové války s názvem **MOMENTKY Z VÁLKY**. Obě výstavy potrvají do 30. prosince 2017.

**NOVUM – měsíční zpravodaj Muzea Jindřichohradecka**

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Píkal

Výkonný redaktor: Pavla Míchalová

Adresa: Muzeum Jindřichohradecka,

Telefon: 384 363 660 (pokladna),

**Ročník XXVI. 6/2017**

Registrační značka: MK ČR 11673

[www.mjh.cz](http://www.mjh.cz)

Jindřichův Hradec, 377 01

E-mail: [muzeum@mjh.cz](mailto:muzeum@mjh.cz)

Balbínovo náměstí 19/I,  
384 363 661 (pracovny),